

Några tankar i en Sveriges lifsfråga: Den enskildes skogshushållning.

Hollgren, Carl Axel

12 G Br.

Ekon.
Skog.
(Par.)

Några tankar i
en Sveriges Liffråga

Den enskildes Skogshushållning

nedskrifne

af

Carl Axel Hollgren.

—
"Civilisationen gräver, då hon skötlar
skogen, åt sig sin egen graf."

—
Pris: 60 öre.

Nyköping 1885

Kungl. biblioteket

0 0000 000136175

Några tankar i en Sveriges Lifvsfråga
Den enskildes Skogshushållning

nedskrifne

af

Carl Axel Høllgren.

"Civilisationen gräver, då hon sköflar
skogen, åt sig sin egen graf."

Nyköping
Gustafsson & Hellmans boktryckeri
1885.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

Till

*Ledamoten af Riksdagens förste Kammare,
Landshöfdingen och Kommendören m. m., m. m.*

Herr Per Axel Bergström

isynnerhet

och Riksdagens representanter i allmänhet

*öfverlemnas för begrundande
desse nedskrifne tankar
vördnadsfullt
af
C. A. Hollgren.*

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

How for the ...

Main body of faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Spezialdruckerei ...

... ..

... ..

... ..

Föreliggande lilla skrift har icke tillkommit för att kritisera eller tadla andras åsikter i frågan, ty för hvars och ens sådana bära vi aktning, utan har den framkallats af det syftet, att, då frågan är af en väsendtlig vikt för landets framtid, söka belysa den från skilda sidor och såmedelst få den uppfattad hos en hvar, på sätt sig bör. Hvad som framhållits i denna skrift hvilat nästan uteslutande på ekonomisk grundval. De klimatologiska förhållandena, som betingas af skogen, hafva visserligen en djupare och mera omfattande betydelse för vårt land, men då dessa förhållanden numera kunna anses såsom konstaterade fakta, hafva vi ej funnit oss böra orda derom i denna vår skrift, detta så mycket mindre som vi förut i af oss utgifna trenne arbeten i denna riktning vidrört klimatfrågan.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.

I tider, då skogen med afseende å sin afkomst spelade en underordnad roll, var det naturligt, att eganderätten till densamme ej skulle vara föremål för någon egentlig äflan. De här och der kring-spridde hemmansdelarne, som mestadels lågo förenade i smärre bysamhällen, betjenade sig af den närmast omgifvande skogen, de hemtade der, hvad de för sina behof erfordrade, och dermed allt.

Häri genom uppstodo sålunda under tidernas lopp af bys omgifvande skog byallmänningar, hvilka likasom sammansmälte med byns öfriga egor till ett helt. Utanför och emellan desse skogstrakter lågo odisponibla områden, dem landskapet, häradet eller socknen dock gjorde anspråk på att såsom gemensamheter besitta. Ännu under 13:de århundradet egde menigheterna bestämmanderätt om desse skogsallmänningar; detta gällde södra och mellersta delarne af landet. I Norrland åter, der var landet ännu nästan öde; endast några få af den åkerbrukande människans förposter hade vågat sig fram till detta den kringströfvande nomadens isuppfyllda rike. Några menigheter hade således ej ännu kun-

nat här bildas, ty naturen var karg, och tillfällen till förvärf få, hvarföre ock odlarnes och bygdbyrtarnes led länge höllo sig glesa. Af sådan anledning kunde ej heller bli talan om dispositionsrätten till de urskogar, som här i stor utsträckning beklädde berg och dal. Ännu var naturens herre här så godt som envåldsherskare. Längre kunde dock ej detta menlighetens tillstånd, som med afseende å skogarne rådde inom landet, få fortvara. Skogsväsendets slumrande frö började få lif, och med detsamma inkomma vi i ett för skogarne nytt, epokgörande skede. Skogarne började lemna inkomst låt vara endast genom sina frukter, men detta var nog, för att uppmärksamheten skulle börja riktas å dem.

Det var de i skogarnes djup förborgade millionernas första grundplåt, som nu uti inkomsten af några försålda smärre qvantiteter nötter och ollon såg dagen. Nu fingo ej skogarne längre vara deras innebyggares enda tillhörighet. Konungamakten skulle upprätthållas, härför kräfdes tillgångar, och dertill fingo landets skogar äfven de lemna sin tribut. Konungen tog delar af skogen såsom sin enskilda tillhörighet, och härmed var grunden lagd till sönderdelningen af skogarne i Kronans eller Statens och den enskildes.

De enskildes skogar utgjordes i början, såsom förut framhållits, af byallmänningar, till hvilka byns

särskilda egare hade lika rätt. Genom af skatteskal framkallade, tid efter annan utfärdade förbud mot hemmansklyfningar och jordafsöndringar förhindrades sönderdelningen af desse skogar, hvadan deras benämning af enskilde ej ännu kunde anses fullkomligt konstaterad.

Under dessa tider, då skogens träd, åtminstone de som ej lemnade njutbara frukter, mera ansågos vara till skada än gagn, kunde naturligen något egentligt ömmande för skogarne ej gifva sig tillkänna.

Men sjuttonde århundradet kom och dermed följde ett annat förhållande, i det man nu, måhända för första gången, började tala om skogsbrist i vårt land. Som bristen kan sägas vara sparsamhetens moder, dröjde det ej länge, innan denna senare såg dagen, yttrande sig uti påbudna inskränkningar rörande skogens nyttjande å såväl krono- som skattejord. 1681 bär det år till tal, som har äran af detta minnesvärda steg, hvarigenom bonden första gången förbjöds att annat än till "gårdens nödtorft" nyttja sin skog. Ungefär vid samma tid var det äfven, som staten stadgade med afseende å de enskildes skogar, att virke till byggnad ej skulle få utan föregången utsyning af jägeritjensteman der afverkas.

Emellertid hade de gamla åsigterna rörande hemmansklyfning med adertonde århundradet börjat gråna, hvarföre vid frihetstidens inträde

följde det förklarande, att som landets ekonomiska utveckling till stor del var beroende af dess folk-mängd, ett utvidgande af rättigheten till hemmans-klyfning påkallades i sex, åtta eller mindre delar. Längre lät frågan om jordafsöndring vänta på sin behandling. 1803 års förordning om enskifte i Skåne lossade banden i detta fall; hvad skogarne angingo något senare, sedan det nemligen visat sig, att jordegare genom upprättande af kontrakt afhände sig afverkningsrätten till betydliga skogsområden.

Före detta eller i början af 1730-talet torde de första verkligt enskilda skogar hafva bildats inom landet. Missvårdandet af de gamla byskogarne var det, som framkallade en delning af dem mellan bymännen, ett förhållande som vid storskiftets införande på 1750-talet ytterligare vann tillämpning, likasom ock då enskiftesförordningen i början på 1800-talet såg dagen. Men ännu fanns föga intresse för skogen, hvarföre man ej heller ville å dennes skiftande göra några uppoftningar; man dröjde dermed i det längsta, d. v. s. intilldess de laga skiftena härutinnan gjorde en ändring.

Den förut omnämde inskränkningen i den enskildes förfoganderätt öfver sin skog modifierades något i 1734 års skogsordning så tillvida nemligen, att byaman kunde tillåtas sälja från byns gemensamma skog, när alla delegarne i byn dertill llemnade sitt samtycke. Men denna förfoganderätt var

ej obegränsad. Byamannen var för sin jord skattskyldig och därför hade staten rätt öfvervaka hans hushållning, på det att hemmanet ej måtte genom skogens vanvårdande falla i ödesmål; ett stadgande som genom byggningsbalkens 10 Cap. 3 § ännu eger tillämplighet.

En annan inskränkning, som bonden i vissa landskap såsom t. ex. i Vermland och Dalsland underkastades i afseende å skogen, var, att genom förordningen af år 1674 och sedermera genom den af år 1729 påbjöds, det å hvarje gård sågstockar endast skulle få afverkas till ett visst antal, beräknadt efter gårdens hemmantal. Särskildt med afseende å Nordmarken omförmäles, att som skogarne der skulle vara mycket medtagna och af sådan anledning borde sparas för malm- eller mineralstreck, som möjligen kunde upptäckas, vederbörande landshöfdingar skulle låta undersöka den befintliga skogens beskaffenhet, och derefter inkomma med på skogens framtida bestånd grundadt förslag, huruvida och till hvad quantum sågtimmer finge i skogarne huggas, hvarigenom synes, att lagstiftningen nu hade antagit en helt och hållet lokal eller provinsiel beskaffenhet. Skogs-syner anordnades för öfvervakandet af efterlefnaden utaf de gifna föreskrifterna, hvilka syner likasom ock jägeribetjeningens inblandning i förhållandena verkade förhatligt å den skattdragande jordegaren, hafvande till slutlig följd en indragning af jägeristaten år

1766. Fyra år derefter insattes denna stat likväl igen och återtog sin gamla funktion, detta, enär en fruktan började visa sig att, om hinder mot den pågående skogssköfvingen ej uppställdes, hemmanen skulle komma att förlora allt värde. Detta förhållande varade emellertid ej länge. Det märkliga året 1789 kom och dermed upplöstes banden. Skattejordsegarens sträfvan var nu uppnådd, han fick efter godtfinnande behandla sin skog; en glädje som dock ej blef långvarig, enär man redan påföljande år började återgå till det gamla, till tillämpning af byggningabalkens föreskrifter, hvilket än ytterligare vann stadfästelse genom 1805 års förordning om skogarne i riket.

Äfven utländskt mönster underlät ej heller att redan under denna tid röna inverkan på Sveriges skogsförhållanden. Vidtagna anordningar i Frankrike och Tyskland under medlet af 1700-talet funno sin användning äfven hos oss med afseende å den enskildes skogar. Så bestämde t. ex. byordningen för allmogen i Gestrikland, Helsingland, Medelpad och Ångermanland att hvarje delegare i by skulle plantera visst antal träd af ek, ask, asp, lönn etc., likasom delegaren äfven erinrades i fråga om utmarkens skötsel, hurusom det vore fördelaktigare att afverka skogen trakthyggesvis än genom blädning, att endast torra träd borde tillgripas, att ris eller qvistar

ej skulle genom eld få förstöras och att toppar af huggna träd och vindfällen skulle till vedbrand hemföras.

Intensiteten hos den enskildes skogshushållning steg efter hand allt högre. Planteringshagar och trädplanteringar i öfrigt påbjödos och detta isynnerhet i skogfattiga provinser. Åtgärder med afseende å ersättandet af trädgårdesgårdar med annat materiel började vidtagas, hägnader af lefvande växter uppfördes, såsom villkor för erhållande af utsyning från kronoskog bestämdes, att sökanden skulle genom barrfrösådd bemöda sig om att för framtiden skaffa sig egen skogstillgång; ett stadgande, som i följd af okunnighet rörande rätta utförandet alstrade en viss likgiltighet för företaget. Äfven i afseende å sättet för skogens tillgodogörande fann man sig nödsakad gifva föreskrifter. Så var t. ex. med afseende å björken stadgadt i 1734 års skogsordning, att hon ej finge till löf- eller näfvertägt topphuggas, om hon visade sig vara till ved eller annat bruk erforderlig. Till och med safvande af tallar till barktägt för färgerier, garfverier o. s. v. var i viss mån underkastadt inskränkning af lagen. Till tjärubräkning skulle endast stubbar, rötter och odugliga träd få användas, undantagandes å vissa aflägsna landsorter. Äfven i 1805 års skogsordning återfinna vi slika omfattande stadganden.

En ytterligare skogsvårdsåtgärd var att söka uti förbudet att svedja. 1734 års lag- och skogsordning innehöllo härom de första bestämmelserna, nemligen att å skatte- och kronojord svedjning ej skulle få ske annat än å åker, äng och beteshage samt utom hägnad endast för upprödjande af åker och äng likasom och till förbättrande af mulbetet. Med afseende å innebyggarne i de skogrika nordliga landskapen skedde redan efter 5 år häruti en förändring, då de lemnades rätt att bibehållas dem sedan 1600-talet förunnade förmåner härutinnan. År 1793 rubbades dessa grundsatser om svedjning i betydlig mån. Frälseegendomarne blefvö nu ej som hittills undantagne i detta fall. Likaså stadgades att svedjning ej skulle få ske å sandmo, bergaktig och stenbunden mark utom åker, äng och rätter beteshage, men deremot upphörde skyldigheten för egare af skattejord att för rätt till svedjande å annan mark utverka sig tillstånd af vederbörande Kongl. Maj:ts Befallningshafvande. Från hvilket stadgande, som jemväl återfanns i 1805 års skogsordning, undantag dock gjordes för vissa skogrika orter.

Å en del trakter rasande skogseldar var det egentligen, som framkallade de ofvannämnda lagbestämmelserna om svedjning.

Farhågorna för skogsbrist hade emellertid ej skingrats. Af denna anledning sökte man nu åstad-

komma en minskning i landets egen virkesåtgång; ut-skeppningen af virke var nemligen vid denna tid obetydlig. Så infördes istället för tillmakning af ved vid grufbrytning begagnandet af krut. Torf-kol började finna användning vid bruksdriften och sträfvan efter att påfinna en bättre metod vid kolning ledde slutligen till ett önskad resultat. År 1741 lät Kongl. Maj:t förstå, att den som ville anlägga "skär- och valtzerk" och dem med stenkol eller torf underhålla, skulle utan vidlyftiga omvägar erhålla privilegier dertill; men skulle dessa privilegier förverkas, om träkol begagnades. Stenkol, som redan på 1600-talet hade börjat brytas i Sverige, bidrog genom sin användning att minska virkesåtgången. Jern började att istället för storverks-träd finna användning vid bergsdriften. Bränslebesparande ugnar inrättades. De skogödande gärdesgårdarne egnades uppmärksamhet, så att man år 1730 sökte införa användandet af en- och granqvistar till hank. Till begagnande af sten istället för trä vid husbyggnader uppmuntrades befolkningen, och offentligt vedermåle tilldelades personer, som härvid gjorde sig förtjente. Spjell skulle anbringas i eldstäderna och skorstenarne lämpligt uppföras till förekommande af vådeld. Anläggandet af tegelbrännerier gynnades. Ja, så långt gick denna tid ömheten för skogen, att man till och med fann sig nödsakad utfästa förbud för kyrkors löfvande och uppsättande af löfsalar.

Äfven beteskreaturens skada å skogen egnades uppmärksamhet, i det på 1700-talet getbete derstädes blef förbjudet.

Ehuru vid adertonde århundradets början skogstillgången inom landet så krumpit tillsamman, att elfva län ansågos mer eller mindre skoglösa, så började detta oaktadt en temligen allmän benägenhet göra sig gällande, att lossa på de band, som hittills fjettrat den enskilde med afseende å hans hushållning med skogen.

Så förlorade föreskriften i byggingabalken, att skattebonden skulle sparsamt nyttja sin skog, all betydelse, hvartill isynnerhet bidrog det stegrade jordvärdet, som medförde, att, oberoende af skogen, åker- och ängsafkastningen innebar säkerhet för kronoutskyldernas rigtiga utgörande. Villkoren, som voro förenade med sågqvarnars anläggande, undanröjdes äfven de till en del år 1828 och helt och hållet år 1863. Bestämmelserna i 1805 års förordning rörande svedjande undergingo äfven förändring år 1819, i det rättighet lemnades Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länen att meddela tillstånd till svedjande t. o. m. å sandmo, samt bergaktig och stenbunden mark.

År 1827 utkom stadga om skifte och hvilken innehöll åtskilliga bestämmelser i afseende å skogen, nemligen att densamma fick, der belägenheten sådant fordrade, förläggas i 3—4 skiften. I förnyad

dylik stadga af år 1866 föreskrefs, att delegare, som kom att vid skifte mista jord, å hvilken han fredat skog eller gjort plantering, skulle företrädesvis erhålla godtgörelse i penningar, såvida ej olägenhet mötte härför, i hvilket fall ersättningen skulle såsom förut utgå i skogsförnödenheter. Äfven förordningen om jordafsöndring förändrades år 1864 och hvarvid rättigheten härvidlag utsträcktes.

Skogens produkter, som hittills haft föga värde, började vid denna tid röna större efterfrågan, hvarigenom skogsförödelser vann ytterligare fart, synnerligen i Norrland och förnämligast genom kontrakt om öfverlåtelse å viss tid af skog till egare af sågverk. Åtgärder häremot finna vi i 1866 års förordning, som bestämmer, att innehafvare af derefter uppkomna och äldre nybyggen, hvilka innehafvare ej fullgjort föreskrifven odlings- och byggnadsskyldighet, blott skulle få till husbehof använda skogen utan utsyning, till afsalu deremot endast efter utsyning af vederbörande skogstjensteman och med hänsyn till skogens framtida bestånd.

Märklig är 1869 års förordning om skogsodlingstvång för egendomsegare å Gotland efter afverkning af skog å af naturen för skogsbörd afsedd mark, och hvarvid Kongl. Maj:ts Befallningshafvande eger att, om skogsvårdsåtgärder försummas, vid vite förbjuda skogens afverkning tills vidare annorlunda än för husbehof. Ytterligare inskränkning med afseende å den enskildes förfoganderätt öfver

sin skog skedde år 1874, då den viktiga förordningen om åtgärders vidtagande till förekommande af öfverdrifven afverkning af ungskog i Norrbottens län såg dagen, och hvarigenom hemmansegare förbjöds att, undantagandes hvad till gårdens oundgängliga behof erfordrades, använda utan tillstånd träd, som afverkade ej hölle i genomskärning minst 7 decimaltum 16 fot från storändan, barken ej medräknad.

Samma år finna vi äfven staten anslå medel till inrättande af skogsingeniörstjenster för den enskilda skogsvårdens skull.

Äfven åt det för skogsväxten så skadliga betet egnades uppmärksamhet, då nemligen år 1876 stadgades, att å samfäld mark inskränkning i får- och getbetet skulle kunna under särskilda förhållanden ega rum i vissa län.

Senare finna vi den förut omnämnda skogslagen för Norrbottens län tillämpad äfven i Vesterbottens län.

Rättigheten till jordafsöndring och hemmansklyfning fick ytterligare utsträckning synnerligast år 1881, då klyfning medgafs ske huru som helst, besutenheten oafsedd.

Det, som häröfvan blifvit anfördt, är till hufvudsaklig del hemtadt från Kungl. skogsstyrelsens år 1879 utgifna bidrag till Sveriges officiela statistik rörande skogsväsendet och jagten.

En omständighet, som sammanhänger med den enskildes skogshushållning, är den år 1824 beslu-

tade och sedermera företagna försäljningen och öfverlåtande i öfrigt af åtskilliga kronans skogar åt enskilde, och hvarvid hundra tusendets tunnland kronans skogar i södra och mellersta delarne af landet för omkring en krona per tunnland öfverlätos åt enskilde, detta för att sedermera vid år 1875 af staten börja återförvärfvas och då för omkring femtio gånger högre pris, men sköflade.

Af hvad här förut blifvit anfördt, se vi således, att lagstiftningen med afseende å den enskildes skogar först började vid slutet af 1600-talet och fortgick med stigande skärpta bestämmelser till nittonde århundradets början, då den helt och hållet upphörde, för att åter på 1860-talet visa sig verksam.

Hvad var det då, som betingade dessa omstörningar i förhållandena? Någoting som vi nu skola gå att undersöka.

Att den första inskränkningen i den enskildes förfoganderätt öfver sin skog framkallades af befarad skogsbrist för landet, det hafva vi redan förut meddelat, om lössläppandet derefter af alla band i början af 1800-talet och deras tilldragande åter på 1860-talet skola vi nu gå att sysselsätta oss med.

Hvad som framkallade detta förändrade skick var, som vi veta, den Engelska frihandelsskolans idéer, hvilka genom deras skapare Adam Smith år 1776 sågo dagen. Grundtanken i dessa idéer gick ut på, att frihet skulle råda i all hushållning, att

arbete var upphofvet till all rikedom, hvilken egde sin största fullkomning genom delning, och att staten ej heller skulle befatta sig med någon slags hushållning, utan denna öfverlemnas åt den enskilde.

Den uppmärksamhet, som efter hand egnades dessa idéer, gjorde, att de började vinna tillämpning i det ena landet efter det andra.

I Tyskland, detta skogshushållningens mönsterland, och hvars åtgärder förnämligast legat till grund för i vårt land vidtagna mått och steg härutinnan, var det genom d. s. k. Agrarpolitiken, hvilken ledde till kulturediktet af år 1811, som nämnda lära vann sina bästa och första frukter och hvarigenom det dittills tillämpade Romersk-rättsliga Societas-förhållandet gaf rum för en delning mellan intressenterna af den förut gemensamma egendomen; ett förhållande som hade till följd, att smådelar af en sådan litenhet och af en sådan sär egen form derefter uppstodo, att med afseende särskildt å skogshushållningen en ordnad sådan blifvit omöjlig att å desse småbitar införa.

Den andra för skogshushållningen viktiga omstörtningen, som härledde sig från nämnda lära, var afyttrandet af statsskogarne. Med hänsyn till finansiela penningebehof skedde detta och fortgick till på 1820-talet, då förtänksamma röster började höja sig emot berörda handlingssätt.

Om än åkerbruket genom nämnda 1811 års beslut haft att framvisa fördelar, så har dock ett mot-

satt förhållande varit rådande med afseende å skogen, densamma började nemligen härefter att allt mera devasteras. Man fann, att här hade ett betydelsefullt fel blifvit begånget, ett fel som medförde en nedsättning i allmänhet af jordkulturen. Statens uppgift blef derföre att i allmänt välfärdssyfte söka reparera felem.

Medlen, som användts härför, hafva varit, att genom lagstiftning söka återförena till gemensamheter sådana små skogslotter, som hvar för sig ej kunde lämpa sig för skogshushållning, ett företag som emellertid haft ringa framgång. Vidare att, sedan skogarnes klimatiska inflytande började spela en roll, påbjuda inrättandet af skyddsskogar, som hade att genom sin närvaro freda angränsande marker från menligheter af åtskilliga slag, såsom mot vattenståndets förminskande i floder o. s. v. genom ofördelaktig inverkan af vinden i fria lägen m. m. och slutligen genom att ställa vissa gemensamhetsskogar under statsuppsigt. Med denna början är det, man vill förbereda vinnandet af det slutliga målet, att åter få den enskildes skogar under statsuppsigt. En reaktion har således, det se vi, härutinnan uppstått i Tyskland under sista decennierna, gående ut på statens återinblandning i den enskildes skogshushållning.

Uppgifterna i detta härleda sig dels från Oberlandtforstmeister Otto von Hagens år 1883 utgifna stora verk Die forstlichen Verhältnisse Preuzsens och dels från Professorn vid universitetet i Giessen Dr

Adam Schwappachs arbete Grundriss der Forst- und Jagdgeschichte Deutschlands, äfven utgifvet år 1883.

Å andra sidan har den tyska staten ock börjat genom inköp återförskaffa sig marker, istället för de förut åt enskilde afyttrade.

Af detta erfara vi således, att i Tyskland de Adam Smithska frihandelslärorerna helt och hållet kommit på skam. Man söker återvinna, hvad man genom dem tanklöst förlorat. I senare afseendet eller hvad förvärfvandet af afyttrade skogar angår, kan det lyckas, dock med stora uppoffringar från statens sida, men i förra fallet eller hvad beträffar att lagstifta rörande den enskildes skogshushållning enligt vårt förmenande aldrig och detta af skäl, som vi här skola gå att utveckla.

Såsom vi veta, råder å statsskogarne i Tyskland en mycket intensiv hushållning, den räknar sekelåriga anor, har derföre nått långt i utveckling. De enskildes skogar åter, de missvårdas i lika proportion. Svaljet mellan dessa ytterligheter är öfvermåttan stort och förstoras för hvarje dag. Att för staten under sådana omständigheter ingripa i den enskildes skogshushållning, det lærer ha sig svårt, enär om något skall uträttas här, der devastationen gått långt, åtgärderna, som skulle vidtagas, måste vara stränga lika med dem, staten tillämpar å sina skogar. Men tagandet af ett sådant vidlyftigt steg är det just, som den Tyska befolkningen, såsom vi tro, aldrig mer lærer komma att samtycka till och

som dessutom nu har det skäl emot sig, att skogarne så sönderdelats, att den intensiva hushållning, man här är van vid, ej kan vinna tillämpning. I staterna Baden och Württemberg, der sådana genomgripande lagstiftningsåtgärder finnas gällande, efterlevas de ej heller och detta af de ofvannämnda orsakerna. Man har börjat med för stränga åtgärder, förhållandena hafva ej fått tillbörlig tid att utveckla sig. Så är det i dessa fall och så lär det äfven blifva i öfriga i samma riktning. Det mål, man eftersträfvat, skall således aldrig nås. Se der följerna af att lyssna till tidens strömningar i slika fall. Så länge som Tyskland kan från virkesexporterande länder få sin virkesbrist i landets behof fylld, så länge går det för sig, men om denna fördel försvinner, då skola nog de ödesdigra följerna, af hvad som händt, komma att framstå i sin fullaste dager. Hvad är då att göra? Vi veta det ej! Så gestalta sig nu den engelska frihandelskolans resultat i skogsväg här i detta skogshushållningens mönsterland.*)

Såsom vi sagt, har det varit dessa nämnda åtgärder

*) En sista ansträngning har nu gjorts genom den föreslagna tullen å importerade trävaror. Då denna tull är så hög, att trävaruförseln nästan helt och hållet omöjliggöres, synes tydligen att motiven derfor ej äro att söka i anskaffandet af höga inkomster till statskassan, utan blott i förhållandet att genom virkesprisens inom landet stigande förmå skogsegaren rikta sin uppmärksamhet på skogen och på så sätt bringa honom underkasta sig hvad för värden deraf kan bestämmas. Att följden af detta skall blifva skogarnes ruinerande, det är emellertid hvars och ens mening.

göranden, som ledt lagstiftaren i vårt land. Man upplöste banden i århundradets början, men man sökte åter förena dem vid dess midt. Man afytttrade en del statsskogar, men började sedermera återförvärfva dem. Vi hafva dock, i hvad vi gjort, varit lyckligare, ty åtgörandena hafva ej rönts med motgång, befolkningen har underkastat sig, hvad statens kraf härutinnan fordrat.

Frihandelns irrläror i skogsväg äro således äfven här en gång erkända såsom sådana, enär man frångått dem och slagit in på en motsatt väg. *Bör* och *kan* denna väg fortfarande beträdas, derom är nu frågan.

Vårt land, som i anseende till läge, konfiguration, vattentillgång m. m. synes egnadt i första hand till öfvervägande skogsproducerande land och ej såsom t. ex. Tyskland till åkerbrukande, får således vid tanken på skogstillgången ej blott fästa sig vid landets egen förbrukning, utan äfven å exporten, enär denna har att framför allt från det icke i nämnvärd grad sädesproducerande Norrland ersätta, hvad genom åkerbrukets alster skulle kunna under för åkerbruket gynsamma förhållanden aftvingas jorden. Af vigt är således, att denna export ej förminskas, enär landets ekonomiska förhållanden derigenom skulle komma att lida ett svårt afbräck.

Således hafva vi att i första hand se till, det landets eget virkesbehof tillgodoses och att sedermera jemväl virkesexporten betryggas, detta enär

virke alltid skall komma att röna större och större efterfrågan, i mån som andra länders skogar genom folkmängdsökning, en mera utsträckt odling och utvidgad industri gå sin förintelse till mötes, ett förhållande som redan nu visar sig tydligt deruti, att oaktadt de skogiga landen under senare år exporterat ofantliga virkesmassor, prisen å virke ändå på det hela taget betydligt stegrats. — Träets större efterfrågan har man sökt förneka i viss grad, ty, har man sagt, surrogat skola uppfinnas, i mån som virkestillgången minskas. Härvid vilja vi endast erinra, att metallerna, som man ansett kunna intaga träets plats, i vissa fall obetydligt, ja, nästan icke reproduceras, hvadan en större förbrukning af dem skall fördyra dem. Dessutom behöfves ju trä i form af kol användas för metallernas bearbetning till brukbar form. Likaså fordrar byggtegel tillverkningen ansevärliga kvantiteter trä. Och äfven om slika träsurrogat uppfinnas, skola de industriella behofvens fordringar på trä växa i en större proportion. Exempler hitintills gifva vittnesbörd härom. — I båda de nämnda fallen torde frågan ej ställa sig särdeles gynnsamt. Att med afseende å södra och mellersta delarne af landet skogsbehovet ej lär bli tillgodosedt, om nu befintlig hushållning med skogen fortvarar, derom lär vi väl endast finnas en tanke, då man nemligen besinnar, att jordbruket der alltmer utvidgas på skogens bekostnad, och folkmängden med hvarje år tilltager, samt då åkerbru-

ket börjar gå tillbaka, och hvilket medför ett starkare anlåtande af skogen. Skogens uthållighet der måste således gå om intet. Att äfven i afseende å Norrland och Dalarne taflan är dystert, derom lemna följande fakta bevis.

Enligt till Kungl. Domänstyrelsen inkommet utlåtande från de personer, som haft i uppdrag att undersöka förhållandena rörande nyttan af att flotta barkadt eller obarkadt timmer i de norrländska vattendragen, visar sig, att hvarje år nedflottas å Dalelven, Ljusne elf, Stocka elf, Ljunga elf, Indalselven, Ångermanelfven, Umeå elf, Vindel elfven, Skellefteå elf, Buske elf, Piteå elf, Luleå elf samt Kalix och Torneå elfvar tillsammans 13,660,000 stycken stockar eller om såsom vanligen beräknas en och en half stock belöper sig å hvarje timmerträd 9,100,000 st. träd.*) Jemföres nu detta timmerantal med den skogsbärande markens areal i Norrland och Dalarne 21,122,000 tunnland,**) så få vi ett timmerträd på 2,3 tunland. Frändrages nu från den nämde arealen och timmerantalet kronoskogarnes areal å motsvarande delar af landet 7,995,601 tunnland och derifrån ansedda timmerafverkningsbeloppet per år 1,453,746 st.,***) så åter-

*) Uppgiften hemtat ur ett referat infördt i november förlidet år i tidningen Nya Dagligt Allehanda.

***) Arealen erhållen dels ur Norrländska skogskomiténs för år 1870 betänkande dels ur texten till Andrees Handatlas.

****) Enligt Kungl. skogsstyrelsens underdåniga berättelse för år 1879.

står arealen enskild skogsmark 13,126,399 tunnland med 7,646,254 timmerträds årlig afverkning, eller 1 timmerträd på 1,7 tunnland, hvilket utgör en afverkning, som är tre till fyra gånger större än den, Kungl. skogsstyrelsen i sin underd. berättelse för år 1879 beräknat möjlig å statsskogarne med hänsyn till dessas framtida bestånd, och fem gånger större än hvad af Norrländska skogskomitén af år 1870 ansågs årligen kunna här uttagas.*)

Äro dessa båda auktoritetens beräkningar välgrundade, som naturligtvis måste förutsättas, då synes tydligt, att den nu pågående exporten af virke från Norrland skall leda till skogens ruin, och detta så mycket säkrare som antagligt är, att vida mer virke, än hvad i förutnämde barkkomiterades ytt-
rande omförmåles, konsumeras, och då kronoskogarnas skogbärande areal sedan år 1871 betydligt ökats. Att man således bör fortgå och lagstifta för den enskilde skogsegaren, därför tala ju ofvannämnda förhållande tydligt. *Kan* man vidtaga en sådan åtgärd, det var vår andra fråga.

Nej, skall man måhända svara härpå, ty man har ju i Tyskland försökt att inslå på denna väg, men det har ej medfört något afsevärdt resultat.

Skälen härtill hafva vi förut framhållit, och de voro: att man gripit sig an med saken för sent,

*) Detta förhållande förvärras än mera, sedan man nu genom vetenskapliga undersökningar funnit, att skogen i Norrland behöfver betydligt längre tid för att utväxa än i det öfriga landet.

samt att skogslotterna voro för små och fortfarande undergingo sönderdelning; men dessa skäl gälla ej för vårt land.

Ännu står vår statsskogshushållning, jemförd med den enskildes, ej särdeles högt, ännu äro skogsdevastationens sår hos oss ej så djupa, att icke de kunna, om snar hjälp erhålles, läkas.

Åtgärderna, som här böra vidtagas, kunna ännu inskränka sig till de enklaste. Steget från missvård till vård behöfver därför ej blifva så stort här, som förhållandena i Tyskland skulle mana till. Å andra sidan äro ej den enskildes skogar hos oss så små, att icke de enkla skogsvårdsåtgärder, som skulle ifrågakomma att å dem tillämpas, kunde användas. Norrlands skattehemman räkna ju ända till 3, 4 å 5 tusen tunnland skog på mantal och i det öfriga landet har sönderdelningen af skogsmarkerna, tack vare de intill år 1881 gällande bestämmelserna om hemmansklyfning och jordafsöndring, ej skett i någon betydlig omfattning och skall väl, oaktadt förordningen af förenämnda år lossat alla band med afseende å hemmanens klyfning, ej heller hädanefter leda till så betydande resultat, då vårt lands jord är å många trakter oländig för åkerbruk, och då sädesprisen tendera att oupphörligt nedgå, samt då det visat sig i Tyskland, att en för långt drifven delning äfven med afseende å jordbruket haft sorgliga följder att uppvisa. Kommer åkerbruket att fotas på ladugårdsskötselns

grund, så borde väl sådant mana till skogarnes bevarande odelade.

De skäl, som i Tyskland utgöra hinder för statens uppsigt å den enskildes skogar, finnas ej till hos oss, hvadan från den sidan sedt ej något torde vara att erinra; detta dock under förutsättning, att lagstiftningsåtgärder snart vidtagas, ty annars hafva äfven vi att emotse de olägenheter, som med afseende å förutnämnda land framhållits. Således böra ej hinder möta att *kunna* lagstifta. I hvad omfattning lagstiftningen bör ske, derom skola vi nu gå att orda. Enkla åtgärder kunna vi ännu nöja oss med och just sådana föra ensamt till målet. Inblandning i saken af statens tjänstemän bör för närvarande underlåtas, kontrollen öfver föreskrifternas efterlefnad bör vara kommunen anförtrodd. Förmedelst en lättfattlig lärobok eller genom undervisning af skogsingeniör kunde ju den kontrollerande vinna kunskap om, hurudana de enkla åtgärder borde vara beskaffade, som han hade att i afseende å rätta utförandet öfvervaka. Genom att personerna derigenom öfvertygades om de stora faror för dem sjelfva, för landet och för deras efterkommande, som skogsbrist kunde föra med sig, skulle detta nog omsider lända derhän, att den ene rättade sig efter den andres beslut i slika fall. Det är ju så i många andra afseenden. Den till brandsyneman af kommunen utsedde torparen kan ålägga herremannen vidtaga dyrbara reparationer å sina

eldinrättningar, hvarföre då ej äfven när det gällde att offra kanske några kronor på skogen. Ty vi skola besinna, att blott några få skogsplantor utsatte eller en ringa qvantitet skogsfrö utsådd å en kalmark kunna, när träd af dem en gång bildats, bidraga att genom fröbesåning skogsbekläda stora områden.

På det att enkla åtgärder skola kunna ega användbarhet, fordras, att de skyndsamt, medan tidpunkten är därför lämplig, vidtagas. Sker ej detta, blifva liksom i Tyskland genomgripande sådana alltmer behöfliga, i mån som statsskogshushållningen aflägsnar sig från den enskildes misshushållning och sedan detta sätt att gå till väga alltmer blifvit inrotadt hos befolkningen. Skall man dessutom hoppas på en lycklig lösning af frågan, så fordras, att den rätt utvecklas. För att detta åter skall kunna ske, äro tvenne ting behöfliga och de äro: en begynnelse, ett frö och tillräcklig tid. Derför börja med de enklaste lagstiftningsåtgärderna blott, tiden skall nog omgestalta dem efter förhållandena. Vi framhålla detta särskildt därför, att man sagt, det en lagstiftning i detta fall skulle blifva en lag blott på papperet. Sådana ha kanske de flesta af våra lagar en gång varit, i deras början nemligen. För lagarnes hållande i helgd torde endast fordras, att de äro från början enkla och lätt efterlefbara, samt att kontrollen öfver deras efterlefnad är sådan, den bör vara. Är denna ofullständig

och lagarne rigorösa, då blifva de kanske mera papperslagar, sådana som Badens och Würtensbergs skogslagar nu äro, och då tjena de till ingenting, då skada de, istället för att gagna. Må man därför nu vidtaga enkla åtgärder, låta kommunen kontrollera deras efterlefnad och det mål, man söker träffa, skall sedan tiden draga försorg om, att det ernås. Utsås ej ett frö, vinnes aldrig någon frukt.

Vi veta nog att frihandelns anhängare sätta sig emot detta, men hvarför?

Hafva vi icke fått nog af att i skogsväg rätta oss efter frihandelns läror. Vi erinra om det ödesdigra frihandelsdraget af år 1824, då, såsom förut meddelats, staten för en spottstyfver afhände sig en stor del af sina skogar, för att nu återköpa sådana för ända till femtio gånger högre pris. Är icke detta exempel talande nog? Och kan ej det väcka motvilja för nämde läror, då vi säga, att man i Tyskland allmänt erkänner såsom ett stort, icke reparerbart fel, att staten en gång släppte ifrån sig förmyndareskapet öfver den enskildes skogar. Hafva icke alla nationer, som i skogsväg rättat sig efter frihandelns läror, fått dyrt ångra detta? Jo men! det är en oförvitlig sanning.

Derföre är vår uttryckliga önskan, att de nämnda lärorna helt och hållet kastas å sido här och att staten, jemte det han inköper marker för skogsproduktion, tager steget fullt ut och äfven lagstif-

tar med afseende å den enskildes skogshushållning. Förkastas nemligen frihandelsprincipen i förra fallet, så kan den ej heller godkännas i det senare, såvida man ej vill köpslå med enskilda intressen, ty, hafva vi sagt, i skogsväg äro frihandelns läror öfverallt och i alla fall erkända såsom missledande.

Sker ej det senare, att skogsvård egnas den enskildes skogar, blir virkesförsäljning kanske slutligen, då de enskildes skogar totalt sköflats, mera ett monopol i statens hand, hvilket ej kan verka förmanligt för den enskilda individen. Dessutom kan det väl ej, sedt från den synpunkt, som i Tyskland så bjert framhålles för skogsvårdens vidmakthållande å de enskildes skogar, nemligen jordkulturens, anses riktigt, att på samma gång staten lägger under sig en del af den enskildes skogar och vårdar dem, de öfriga, som hos oss utgöra en så öfvervägande del, lemnas att ligga oproduktiva. I ett sådant land som t. ex. Tyskland, der jorden å de flesta ställen kan, om hon blottas på skog, för annat ändamål användas, der betyder det ju ej så mycket, om dylikt inträffar; men i Sverige, der detta mången gång ej låter sig göra, der kan ett sådant förhållande alldeles icke vara förenligt med jordkulturens fördel.

Att lagstiftning bör ske med afseende å den enskildes skogar, det är således vår mening. I hvad riktning den bör ske, hafva vi förut framhållit, nemligen förmedelst enkla åtgärder och en

lämpligt anordnad kontroll. Att såsom i Tyskland sträfva efter erhållande af gemensamhetsskogar, behöfver ej ifrågakomma här, enär våra skogar ej ännu äro så små, att icke de enkla skogsvårdsåtgärder, som böra å dem tillämpas, kunna vidtagas. Skyddsskogar deremot äro vi i behof af och med våra klimatologiska förhållanden anse vi hela vårt lands skogsmark bör räknas till denna kategori, då hänsyn nemligen tages icke blott till vårt land, utan äfven till andra sydligare belägna länder.

Af den nämnda orsaken och i betraktande af att den mest inkomstgifvande afkastningsprodukten från Sveriges jord och isynnerhet från den i dess norra del belägna ligger förborgad i skogen, kunna vi icke annat än på det varmaste förorda dennes bevarande åt framtiden. Ty hvad skall väl blifva af landet, om skogsförhållandena der bringas i återgående. Hvad skola vi, om så erfordras, hafva att sätta istället för de ungefär 127 millioner kronor, som nu årligen inflyta för exporteradt virke.*) Icke kan det blifva åkerbrukets alster, ty dessas export inbringar ju nu endast omkring 33 millioner kronor årligen och skall väl med förhanden varande framtidsutsigter minskas,

*) Uppgiften är hemtad ur kommerskollegii berättelse för år 1882, som angifver landets hela utförsel för året till omkring 254 millioner kr., således jemt dubbelt så mycket, som värdet af skogens produkter särskildt. Metallernas värdesiffror äro der upptagna till 48 millioner kr.

allrahelst om det viktiga stödet för jordbruket särskildt under därför hårda år och för industrien i allmänhet, stödet för hela den Svenska nationens framtida ekonomiska kraft, det nemligen, som ligger i skogen, börjar blifva brustet. Carl XII:s krigsoroliga tider vittna om skogens behöflighet under slika förhållanden, den var det nemligen då, som, när åkerbruket så godt som låg nere, fick rädda landet från ekonomisk undergång. Sådana tider kunna åter komma och komma nog en gång, ty historiens vittnesbörd gifva vid handen, att för landens, för nationernas rätta utveckling lifaktighet med afseende å sådana följder, som de krigen medföra, jemväl erfordras. Att då, om så skulle behövas, hafva skogar att anlita, det måste väl få anses såsom en stor välsignelse för landet.

Hvad skall det särskildt blifva af Norrland, der virkesexportens förnämsta källa i landet nu är förlagd, om denna börjar utsina och åkerbruket ej kan sätta något istället? Skall hungersnödens, skall barkbrödets bistra tider då åter komma att gästa dessa nordiska bygder, likasom fallet var förut, när skog fanns ymnigt, men ej egde värde; och huru skall det med afseende å det öfriga landet gestalta sig för den icke skogegande åkerbrukaren, om prisen på virkesförnödenheterna stiga öfvermåttan, på samma gång de å jordbrukets alster sjunka? Vi kunna icke tro annat, än att ekonomisk ruin

och menskligt elände blir, vid betraktande nemligen af vårt lands resurser i öfrigt, den slutliga följdén af allt detta; skola då männe sannas de ord, egendomliga i och för sig sjelfva, som en djuptänkare *Palissy* († 1589) vid ett tillfälle uttalade: "nemligen att om skogarne nedhögges, så komme all konst att upphöra, och finge då landtbrukarne gå och äta gräs liksom Nebukadnezar."

Skogen är ett nationens fideikomiss, som det tillkommer framtidsseendets män att förvalta. Desse män är det, som nu ha att ingripa och rädda från undergång, hvad Sverige i sina skogar eger stort och skönt. De skola göra detta, och de kunna vara visse om, att deras namn skola i tacksamt minne bevaras åt efterverlden. Den närvarande generationen står ej längre till svars med att visa sig vanmäktig, när en kommande slägtens existens så hotande fara rycker den närmare och närmare in på lifvet. Våra förfäders stora aktsamhet med skogen och visad farhåga för dess utödande är det just som gjort, att den kunnat bevaras, sådan den är, åt oss. Äro icke äfven vi då skyldige att åt våra efterkommande lemna ograveradt det icke till nyttigare ändamål använda skogskapitalet, som vi af förfädren ärft och haft gagn af.

Dessutom står svenska folket ej heller under förmynderskap af andra nationer och behöfver således icke rätta sig efter dem eller vänta på, att ett

steg blifver taget, som dessa aldrig kunna taga. Med afseende å skogen gälla här i norden säregna förhållanden, som göra, att initiativen till densamma bevarande just böra härifrån utgå.

Att nedlägga millioner för tryggandet af landets sjelfständighet är vackert, det kan ju ej förnekas, men länder detta till den dermed åsyftade fördelen, om landet ej kan såsom sjelfständigt i ekonomiskt hänseende existera, om det så utarmas, att det ej mäktar såsom beboeligt bestå? Måhända skulle under sådana omständigheter våra grannar ej äflas om att få ega landet, likasom ock nationen sjelf kanske skulle finna det under sådana förhållanden önskvärdare att komma under annat rikare och för mensklig tillvaro bättre lottadt lands beskydd. Derföre: landets beboelighet och dess befinnande i ekonomiskt välstånd äro de viktigaste grundvilkoren för dess tillvaro såsom civiliserad, sjelfständig stat; förnämsta medlet för dessa vilkors uppfyllande för framtiden anse vi för vår del vara att söka i *skogarnes bevarande*.

